

8. У Вінниці створено майже 2 тисячі робочих місць завдяки релокації бізнесу. Суспільне Вінниця. 5 січня 2025. Режим доступу: <https://suspiine.media/vinnitsia/917083-u-vinnici-stvoreno-majze-2-tisaci-robocih-misc-zavdaki-relokacii-biznesu/>
9. Понад 200 IT-компаній змінили адресу реєстрації у 2024 році: куди найчастіше переїжджав бізнес. Dev.ua 10 лютого 2025. Режим доступу: https://dev.ua/news/ponad-200-it-kompanii-zminyly-adresu-reiestratsii-u-2024-rotsi-kudy-naichastishe-pereizhdzhav-biznes-1739171304?utm_source=chatgpt.com

Анна Полякова

ОСВІТНЯ РОЛЬ КЗ «МУЗЕЙ ВІННИЦІ» У ФОРМУВАННІ ЛОКАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Анотація. Досліджено форми та методи освітньої діяльності КЗ «Музей Вінниці», спрямовані на учнівську молодь. Проаналізовано роль музею як інституції пам'яті у процесах деколонізації та формування стійкої проукраїнської локальної ідентичності вінничан. Доведено, що використання інтерактивних та критично-осмислювальних методів є ключовим у перетворенні споживача історії на її активного носія, що критично важливо в умовах російсько-української війни.

Ключові слова: локальна ідентичність, Музей Вінниці, музейна педагогіка, деколонізація, учнівська молодь, Вінниччина.

Anna Polyakova

THE EDUCATIONAL ROLE OF THE VINNITSA MUSEUM IN FORMING THE LOCAL IDENTITY OF STUDENTS

Abstract. The article explores the forms and methods of educational activities implemented by the Communal Institution «Vinnytsia Museum» aimed at school students. The role of the museum as an institution of memory in the processes of decolonization and the formation of a stable pro-Ukrainian local identity among Vinnytsia residents is analyzed. It is proven that the use of interactive and critically reflective methods is essential in transforming the consumer of history into its active carrier, which is critically important during the Russian-Ukrainian war.

Keywords: local identity, Vinnytsia Museum, museum pedagogy, decolonisation, schoolchildren, Vinnytsia region.

У контексті повномасштабної російської агресії та тривалого процесу деколонізації, що становить один із провідних напрямів сучасного історичного дослідження Вінниччини, особливої актуальності набуває питання збереження й утвердження

національної ідентичності. Важливо підкреслити, що невід'ємною складовою цього процесу є формування стійкої локальної ідентичності, тісно пов'язаної з національним наративом. У цьому контексті музеї постають як ключові інституції пам'яті та культури, які відіграють визначальну роль у трансляції історичної правди, формуванні ціннісних орієнтирів молодого покоління та зміцненні національної самосвідомості. Комунальний заклад «Музей Вінниці» був створений як сучасний комплексний культурно-освітній та науково-дослідний заклад, який, згідно з його Науковою концепцією, має на меті не лише збереження, а й осмислення, промоцію та актуалізацію локальної історії міста у контексті українського національного наративу [1, с. 3]. Музейна діяльність сьогодні виходить за межі традиційного експонування артефактів, перетворюючись на активний процес соціальної комунікації та формування громадянської позиції, що корелює з основними напрямками роботи, зазначеними у Статуті [2, с. 2]. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю аналізу ефективних інструментів, що використовує музейна педагогіка для роботи з цільовою аудиторією – зокрема, з учнівською молоддю, яка є носієм майбутньої міської ідентичності. Аналіз цієї роботи є особливо важливим у контексті краєзнавчих досліджень, спрямованих на вивчення освітнього та культурного життя мешканців краю. Саме про усвідомлену локальну ідентичність вінничан свідчать дані «Сьомого муніципального опитування IRI» (2021 р.), за результатами якого Вінниця отримала найвищі показники серед обласних центрів України за рівнем привабливості (98%), доглянутості (93%), сучасності (90%) та сприятливості умов для молоді (71%) [3].

Мета статті – проаналізувати форми та методи освітньої діяльності КЗ «Музей Вінниці», спрямовані на учнівську молоддь, та визначити їхній вплив на формування локальної ідентичності вінничан у контексті декомунізації та деколонізації, що є необхідною умовою для формування критичного погляду на історію Поділля.

Локальна ідентичність визначається як усвідомлення людиною своєї належності до певної території (міста, громади) через спільну історію, культурні маркери та цінності. У Вінниці цей процес відбувається під впливом суспільного запиту на переосмислення радянської та імперської спадщини, необхідності посилення наративів національної гідності та незалежності, що має особливе значення на тлі боротьби за суверенітет. Музей Вінниці позиціонує себе як інституція, яка відходить від традиційного експозиційного підходу, пропонуючи інтерактивність, дискусійність та проєктний підхід як ключові елементи своєї роботи. Згідно зі Статутом, та Науковою концепцією, однією з його основних цілей є культурно-освітня діяльність, спрямована на залучення широких верств населення, особливо молоді [1], [2].

У контексті роботи з учнями, Музей реалізує едукативний напрямок, що передбачає низку взаємопов'язаних завдань: популяризацію локальної історії та культури через доступні та цікаві

форми, формування критичного мислення щодо складних історичних подій, а також стимулювання дослідницької діяльності серед молоді [4, с. 1]. Саме едукативна робота стає майданчиком для застосування сучасних форм і методів, що дозволяють перетворити пасивного слухача на активного учасника процесу пізнання, формуючи емоційний зв'язок з минулим міста. Музейна педагогіка у даному випадку виступає інструментом не лише передачі знань, а й формування громадянських компетенцій, допомагаючи молоді усвідомити себе частиною історичного процесу, що особливо важливо для розуміння Поділля в радянський час та Вінниччини в роки Незалежності. Такий підхід передбачає активне використання не лише музейних експонатів, а й архівних документів, аби заглибити знання молоді у складні історичні періоди, зокрема, надаючи доступ до інформації радянського періоду, що є необхідною складовою декомунізації [5, с. 5].

Музей Вінниці застосовує широкий спектр інтерактивних та науково-просвітницьких форм роботи, що ефективно залучають молодь до осмислення локальної історії. Ключовим принципом, що забезпечує високу ефективність, є вихід за межі музейного приміщення та використання міського простору як експозиційного поля. Цей підхід реалізується, зокрема, через такі форми, як інтерактивний проєкт «Стріткод», який поєднує історичний контент та мобільні технології. Використання QR-кодування та завдань, прив'язаних до конкретних локацій, сприяє безпосередньому фізичному контакту учнів з історією, закодованою в архітектурі та міському просторі. Таким чином, історія міста перестає бути лише абстрактним підручковим знанням і стає частиною навколишнього світу, яку можна досліджувати, що сприяє глибокому присвоєнню локальної ідентичності. Активно використовуються також традиційні, але осучаснені форми: музейні уроки, лекції та тематичні екскурсії з застосуванням діалогічного методу, кейс-стаді та візуалізації, що надають структуровані знання про історію міста [4 с. 3]. Музейна команда при цьому виступає не як суворий лектор, а як модератор дискусії, стимулюючи критичне мислення молоді. Окреме місце займає науково-дослідна та консультативна робота, що включає залучення учнів та студентів до роботи з архівними матеріалами, польових досліджень та підготовки наукових проєктів. Цей проєктний метод є найглибшою формою занурення в локальну історію, оскільки молада людина сама стає суб'єктом пізнання і творцем знань, а не лише їх пасивним споживачем, що безпосередньо корелює з цілями краєзнавчих досліджень [4].

Однією з найбільш вагомих форм роботи, спрямованою саме на формування проукраїнської та критичної локальної ідентичності, є науково-просвітницька діяльність Музею Вінниці в контексті деколонізації та переосмислення історичної пам'яті. Ця діяльність реалізується через метод проблематизації та критичного осмислення спадщини, зокрема через проєкти, присвячені переосмисленню

радянських символів та топоніміки, як це детально описано у матеріалах з деколонізації [5, с. 7]. Через проведення тематичних виставок, таких як «Європейська площа: простір (не)пам'яті» та публічних обговорень складних і конфліктних питань пам'яті (наприклад, щодо Меморіалу Слави), Музей залучає учнів до критичного осмислення змін у міському просторі. Цей підхід допомагає молоді усвідомити, що історія – це не чорно-білий наратив, та сформувати критичне ставлення до радянської меморіальної культури, підтримуючи загальноукраїнський процес демонтажу пам'яті, як про це пише Усатенко [4, с. 2]. Проекти, пов'язані з історією нових топонімів, як-от «Герої наших вулиць», є прямим методом присвоєння нових міських героїв та формування свідомості про боротьбу Вінниччини під час Революції Гідності та російсько-української війни.

Музей виступає тут не лише як зберігач, а як актуалізатор та транслятор нової героїчної традиції, що безпосередньо впливає на світогляд молодого вінничанина та посилює його зв'язок з історією незалежної України. Таким чином, через активну едукативну діяльність, Музей Вінниці фактично здійснює ревізію радянського спадку і вибудовує нову, ціннісну систему координат для молодого покоління.

Отже, аналіз діяльності КЗ «Музей Вінниці» підтверджує, що його освітня робота є високо ефективною у формуванні локальної ідентичності вінничан, особливо учнівської молоді. Музей успішно інтегрує інтерактивні форми (проект «Стріткод», квести), критично-осмислювальні форми (виставки та дискусії щодо декомунізації) та науково-дослідні методи (консультаційна підтримка архівних досліджень). Використання міського простору як поля для пізнання перетворює територію на Малу Батьківщину, створюючи міцний емоційний зв'язок між молоддю та їхнім містом.

Активна участь Музею в деколонізаційних процесах сприяє формуванню стійкої, критично мислячої та проукраїнської ідентичності, вільної від імперських і радянських наративів. Це має стратегічне значення як у сфері національної безпеки, так і для збереження культурної самобутності. Важливою складовою цієї діяльності є залучення молоді до дослідницької роботи, що дозволяє перетворити її з пасивних споживачів інформації на активних носіїв та популяризаторів локальної історії. Такий підхід відповідає сучасним засадам музейної педагогіки, орієнтованої на формування свідомого громадянина. Діяльність КЗ «Музей Вінниці» демонструє успішний приклад трансформації традиційного музею в динамічний освітньо-дослідний центр, що не лише зберігає та репрезентує локальну історію, а й активно формує нову, рефлексивну та горду ідентичність українського міста. Це цілком узгоджується з актуальними дослідницькими підходами сучасної краєзнавчої науки.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Наукова концепція Музею Вінниці. Редакція 2. Т. Р. Кароєва, О. Ю. Федоришен, О. О. Коваль, С. А. Гула. Вінниця : Музей Вінниці, 2020.
2. Статут Комунального закладу «Музей Вінниці»: Затвердж. рішенням Вінницької міської ради від 26.11.2021 № 664. Вінниця, 2021.
3. Сьоме муніципальне опитування IRI: Вінниця (Місто ідей): [соціол. звіт]. Міжнар. респ. ін-т ; Соціол. група «Рейтинг». Київ, 2021. 15 с.
4. Усатенко І. Демонтаж пам'яті: Вінниця. Україна Модерна.URL: <https://uamoderna.com/demontazh-pamyati/usatenko-vinnytsia/> (дата звернення: 16.10.2025).
5. Гула С. А. Науково-просвітницька діяльність Музею Вінниці у контексті процесів деколонізації. (Проекти «Меморіал Слави: простір не(пам'яті)», «Герої наших вулиць»): [звітні матеріали]. Вінниця: Музей Вінниці, 2024. 14 с.